

Sylwia Romanowska-Jonio

ORCID: 0000-0002-3632-6147

DOI: 10.15290/dhmgz.01.2021.26

Zniewolenia XXI wieku a potrzeby dziecka

The captivity of the 21st century and the needs of a child

STRESZCZENIE: Artykuł ma na celu ukazanie zniewoleń, jakie dotyczą dziecko i dzieciństwo w XXI wieku, zważając jednocześnie na rys historyczny procesu dorastania – dzieciństwa. Rozważania mają pomóc zdefiniować pojęcia godność i zniewolenie oraz będą prowadziły do konkluzji dotyczących zaspokajania podstawowych potrzeb dziecka, względem proponowanych ofert w dobie nowoczesnej.

SŁOWA KLUCZOWE: zniewolenia, godność, potrzeby, dziecko, wychowanie

ABSTRACT: The article aims to show the enslavement that affects children and childhood in the 21st century, taking into account the historical aspect of the process of adolescence – childhood. The considerations are meant to help define the concepts of dignity and enslavement and will lead to conclusions regarding the satisfaction of the basic needs of the child in relation to the proposed offers in modern times.

KEYWORDS: restrictions, dignity, needs, child, upbringing

Wstęp

Rozpoczynając swoje rozważania na temat istoty wychowania, poszanowania człowieczeństwa i podmiotowości dziecka w wychowaniu, w kontekście godności oraz zniewoleń, chciałabym postawić następujące pytania: Co mamy na myśli mówiąc o godności dziecka i godnym wychowaniu? Jaką rolę pełnią zniewolenia w kształtowaniu osobowości dziecka? W artykule tym podejmę próbę zdefiniowania tego, czym jest wychowanie, godność i zniewolenie, konfrontując ze sobą te pojęcia i próbując udowodnić, że niegodne traktowanie może być wynikiem zniewoleń, a z kolei godne traktowanie jest pełne zrozumienia i pozwala na osiągnięcie ideału wychowawczego. Odwołując się do swoich badań, zaprezentuję zniewolenia charakterystyczne dla XXI wieku i nawiązując do potrzeb dziecka, które są nieodłącznym elementem rozwoju, ukazę jak pośrednio i bezpośrednio prezentowane zniewolenia oddziałują na dziecko i proces jego wychowania.

Rozważania o wychowaniu, godności i zniewoleniach

Czy zniewoleniem można nazwać niezaspokojone potrzeby? Podążając tą myślą i odnosząc się do potrzeb dziecka, warto rozpocząć rozważania od tego, co od chwili narodzin zaczyna kształtować jego osobowość, budowanie wartości, czyli wychowanie.

Wychowanie to ogół czynności, w których ważną rolę pełni otoczenie społeczne i kultura, to w nich wzrasta wychowanek. Stanowią podstawę, tego, czego zaczyna pragnąć i jakim chce się stawać człowiek¹. Emil Durkheim termin ten nazwał „oddziaływaniem pokoleń dorosłych na te, które nie dojrzały jeszcze do życia społecznego”². Maria Braun-Gałkowska w wychowaniu również podkreśla rolę osób dorosłych – nauczycieli, którzy stopniowo wycofując się, pozwalają wychowankowi samodzielnie dostrzec pewne wartości i uznać je za swoje,

¹ L. Dyczewski, *Miejsce i funkcje wartości w kulturze*, [w:] Idem (red.), *Kultura w kręgu wartości*, Lublin 2001, s. 30; M. Karwatowska, *Uczeń w świecie wartości*, Lublin 2010, s. 9; E.J. Kryńska, *Refleksje nad historią dzieciństwa w kontekście idei wychowania humanistycznego*, „Civitas et Lex” 2020, nr 1(25), s. 19.

² G. Mialaret, *Wprowadzenie do pedagogiki*, Warszawa 1968, s. 14; M. Łobocki, *Teoria wychowania*, Kraków 2010, s. 33.

starając się świadomie je realizować, a w rezultacie kształtować swoją tożsamość i osobowość³. Według mnie, nie jest to możliwe, wtedy, kiedy w procesie tym zabraknie zrozumienia potrzeb dziecka właśnie ze strony dorosłych, których rolę podkreśla M.G. Braun i E. Durkheim. Andrei Harbatski pisząc o wychowaniu, zaznacza, że inspiracją do powstania dziedzin naukowych było podążanie, właśnie – za potrzebami życiowymi człowieka, co w rezultacie pozwoliło na przygotowanie odpowiednich narzędzi, sprzyjających w przygotowaniu młodzieży do życia⁴. Czynniki, które zaburzają proces wychowania i nie pozwalają na zdrową realizację potrzeb to wszelkiego rodzaju zniewolenia. Dziecko wychowujące się w patologicznej rodzinie, w której podstawowe potrzeby nie są zaspokajane, pomijana jest godność dziecka i jego człowieczeństwo, może nie odnaleźć wartości uniwersalnych, które miałby pozwolić mu na budowanie zgodnej z jego potrzebami samooceny. Podkreśla to w swojej książce *Podstawy współczesnej pedagogiki* Stefan Kunowski, opisując funkcje wychowania i odwołując się do badań medycznych zaznaczył, że złe wychowanie w najwcześniejszym dzieciństwie silnie odbija się na stanie zdrowia wychowanka⁵.

Tematyka godności była i jest wielokrotnie poruszana przez wielkich pedagogów, którzy wychowanie dziecka stawiali na pierwszym miejscu. Janusz Korczak był jednym z pierwszych pedagogów, który zajął się sytuacją dziecka, jego wartością i pozycją w społeczeństwie⁶. Pokazywał jak we właściwy sposób prowadzić dziecko w procesie wychowania. Namawiał do podążania za założeniami XX-wiecznego Nowego Wychowania. Wzrastająca rola dziecka wyrażona została w pedagogice XX wieku. Przesłanką do zmian była chęć zrozumienia potrzeb dziecka, jego osobowości i uzdolnień. Badania nad tymi aspektami uformowały nową dyscyplinę naukową w pedagogice, jaką była pedologia, co w dosłownym tłumaczeniu oznacza „mowa dziecka”, czyli nauka o dziecku⁷. Przedstawiciele pedologii opierali się na działalności

³ M. Braun-Gałkowska, *W tę samą stronę*, Warszawa 1994, s. 13.

⁴ A. Harbatski, *Antropologia pedagogiczna, Rozwój antropologii pedagogicznej w czasie i przestrzeni*, t. 1, Białystok 2019, s. 33.

⁵ S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1993, s. 22.

⁶ E.J. Kryńska, A. Suplicka, U. Wróblewska (red.), *Dziecko w historii – wątek korczakowski*, Białystok 2013, s. 12.

⁷ H. Hejnicka-Bezwińska, *Pedagogika pozytywna*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*, t. 1, Warszawa 2003, s. 210.

dydaktyczno-wychowawczej oraz na założeniu, iż powinna ona być dostosowana do spontanicznego i naturalnego rozwoju dzieci⁸. Tradycyjny system pedagogiczny panował w szkolnictwie na przełomie XVIII i XIX wieku. Cechował się przede wszystkim sankcjami nakładanymi na ucznia, formalizmem, mechanizmem i autokratyzmem nauczyciela, polegającym na narzucaniu uczniom wyłącznie jego woli⁹. Ruch reformatorski zapoczątkowany na przełomie XIX–XX wieku między innymi przez: O. Decrolye’go, J. Dewey’a, C. Freineta, M. Montessori oraz polską M. Grzegorzewską¹⁰, oparty był na pedologii i zakładał walkę z założeniami szkoły tradycyjnej. Kontrargumenty Nowego Wychowania do idei szkoły tradycyjnej pozwoliły na sformułowanie głównych idei nowej szkoły, opartej na naturalizmie, socjologizmie i kulturalizmie¹¹. Wówczas powstała koncepcja szkoły, której założenia przechodzą współcześnie swojego rodzaju okres świetności, a idee są stale pielęgnowane.

Czy dzisiaj mierzymy się z godnością dziecka w wychowaniu, o którą przez stulecia walczyli wielcy pedagodzy? Obserwując współczesny obraz wychowania dziecka, ubolewamy nad wartością rodziny i relacjami, jakie w niej panują, nad uleganiem medialnym autorytetom i wpływom oraz nad brakiem szacunku do innych i samego siebie. Uważam, że rodzice zamiast pozwolić dziecku na: przeżywanie wolności, popełnianie błędów, przechodzenie konfliktów, pragną tego uniknąć – chowając dziecko w niewidzialnej bańce bezpieczeństwa, chroniąc przed porażką czy odczuwaniem trudnych emocji. Zabierając to, co w dzieciństwie najpiękniejsze – bez troskę, szczęście, a nawet często naiwne, nieprzemysłane decyzje, które budują osobowość dziecka i uczą je doświadczania świata, życia, a przede wszystkim siebie. Bycie nauczycielem to niezwykle odpowiedzialna praca, a wręcz misja. Każdy wychowawca odpowiedzialnie realizujący swoje zadania i szanujący wartość swoich uczniów

⁸ Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, [hasło:] *Pedologia*, [w:] *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2018, s. 133.

⁹ J. Kujawiński, *Ewolucja szkoły i jej współczesna wizja*, Poznań 2010, s. 21.

¹⁰ Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, [hasło:] *Nauczyciel*, [w:] *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2018, s. 113.

¹¹ S. Sztobryn, *Pedagogika Nowego Wychowania*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*, t. 1, Warszawa 2003, s. 278-279.

powinien być świadomy zjawisk zachodzących we współczesnym świecie w aspekcie zagrożeń wartości¹². Nie bez przyczyny, tak jak podkreśla Elwira J. Kryńska, XXI wiek, nazywany jest chaosem aksjologicznym¹³. Prężnie rozwijająca się za pomocą globalizacji i nowych technologii współczesność determinuje zmiany, a realizacja potrzeb w wirtualnym świecie staje się alternatywą dla świata rzeczywistego, co w rezultacie zmienia postrzeganie potrzeb dziecka, edukacji i wychowania.

W swych przemówieniach o godności ludzkiej – czym jest i co ją narusza, często opowiadał Papież Jan Paweł II. Papież uważał, że godność przysługuje każdemu człowiekowi, niezależnie od jego stanu zdrowia, bogactwa czy wykształcenia¹⁴. Myślę, że godność jest czymś nienamacalnym – co powoduje, że często sami rozumując świat subiektywnie, stajemy się niewinni wobec teorii naszego umysłu, nie potrafiąc zrozumieć siebie i innych oraz odbieranych znaków. W literaturze godność opisywana jest przez wiele dziedzin naukowych. Głównie jej korzenie przypisujemy antropologicznym, psychologicznym i moralnym twórcom naukowym. Często godność utożsamiana jest z pojęciem wartości, odnoszona jest również do praw, dzięki którym łatwiej jest ją zrozumieć i szanować¹⁵. Jest to wartość holistyczna, całościowo obejmująca jednostkę i elementy jej wytworów. Według jednych można ją utracić lub zniekształcić, według innych jest ona celem każdego istnienia¹⁶.

Godność jest rozumiana w odniesieniu do procesu wychowawczo-dydaktycznego. W dużej mierze wiąże się z celami wychowania takimi jak: budowanie pozytywnych relacji interpersonalnych, podmiotowości, poszanowania własnej wartości, budowania pozytywnego

¹² K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom*, Lublin–Kielce 2003, s. 93.

¹³ E.J. Kryńska, *Refleksja nad historią dzieciństwa w kontekście idei wychowania humanistycznego*, „Civitas et Lex” 2020, nr 1(25), s. 18.

¹⁴ A. Szostek, *Wokół godności i miłości*, [w:] A. Królikowska, Z. Marek (red.), *Refleksje nad godnością człowieka*, Kraków 2007, s. 16.

¹⁵ J. Żebrowski, *O godności dziecka i jego prawach*, http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Gdanskie_Wizje_i_rzeczywistosc/Studia_Gdanskie_Wizje_i_rzeczywistosc-r2009-t6/Studia_Gdanskie_Wizje_i_rzeczywistosc-r2009-t6-s22-37/Studia_Gdanskie_Wizje_i_rzeczywistosc-r2009-t6-s22-37.pdf [dostęp: 10.11.2020].

¹⁶ W. Chudy, *Pedagogika godności. Elementy etyki pedagogicznej*, Lublin 2009, s. 53.

obrazu siebie, kreowania własnej wolności, postawy odpowiedzialności, umiejętności rozwiązywania problemów¹⁷. Edyta Szyszka rozważając nad godnością porównuje poczucie własnej wartości do poczucia osobistego szacunku i wiary w skuteczność oraz wartość ludzkich poczynań. Podkreślając, że wysokie poczucie własnej wartości jest niezbędne dla normalnego i zdrowego rozwoju¹⁸. Elliot Aronson podkreślał, że szacunek i poczucie własnej wartości wpływa pozytywnie na odbiór swojej osoby, zaś gdy jednostka nie zbudowała pozytywnego obrazu samego siebie, może stać się źródłem zachowań o charakterze dewiacyjnym¹⁹. Pozytywnie wartościującą relacją do własnej osoby i grupy, z którą jednostka się identyfikuje również w literaturze nazywamy godnością, a jej kryteriami stają się: traktowanie człowieka podmiotowo, a nie instrumentalnie, postępowanie zgodne z systemem wartości, odporność na naciski, satysfakcja z realizowanego dobra.

Moim zdaniem, w dzisiejszych czasach młodzież stała się grupą szczególnie narażoną na liczne formy zniewoleń, a słowo „wolność” coraz częściej rozumiane jest jako brak ograniczeń. Zewnętrznymi zagrożeniami godności i budowania młodzieńczej tożsamości, możemy nazwać wszelkie działania wiążące się z poczuciem własnej wartości, kompleksami, omylnym rozumieniem wolności czy brakiem poszanowania samego siebie, błędne wartościowanie celów oraz życie kategoriami „mieć” zamiast „być”²⁰. W literaturze, opisywanymi formami zniewoleń są: alkoholizm, narkomania, nikotynizm, seksoholizm, uzależnienie od gier, uzależnienie od komputera, uzależnienie od portali internetowych, zakupoholizm, fonoholizm²¹. Zniewoleniem, według Jerzego Damrosza, wpływającym na egzystencję jest brak harmonii między szybkimi przemianami społecznymi i techniczno-ekonomicznymi a przekształceniem się układu psychosomatycznego

¹⁷ Ibidem, s. 108.

¹⁸ E. Szyszka, *Istota poczucia godności w wybranych koncepcjach współczesnej psychologii* [w:] A. Królikowska, Z. Marek (red.), *Refleksje nad godnością człowieka*, Kraków 2007, s. 41.

¹⁹ Ibidem, s. 42.

²⁰ K. Chałas, op. cit., s. 131.

²¹ M. Łabacz, *Dar wolności, a współczesne formy zniewolenia młodego człowieka*, <http://oaji.net/articles/2017/3527-1546174917.pdf> [dostęp: 22.10.2020].

człowieka²². Zagrożone stają się również wartości moralne, takie jak: sekularyzacja wartości moralnych, a w tym nieład moralny społeczeństw czy chaos kulturowy oraz indywidualizacja wartości, do której zaliczamy subiektywnie rozumianą przez jednostki wolność, a wraz z nią omylne rozumienie norm i zasad²³. Andrei Harbatski podkreślił, że niegdyś normą było, iż wartości moralne, czy religia brały udział w kształtowaniu tożsamości młodej osoby. W dzisiejszych czasach, jednak rola ta ulega modyfikacji²⁴. Do innych zniewoleń oddziałujących na człowieka i jego funkcjonowanie w społeczeństwie należą: tortury, nędza, praca, człowiek jako narzędzie produkcji, siła robocza, dyskryminacja rasowa, ludobójstwo, terroryzm, handel żywym towarem czy organami ludzkimi, uprowadzenie, oszczerstwa, manipulację mentalną nad potrzebami ludzkimi w środkach masowego przekazu²⁵. Autorka książki *Wychowanie ku wartościom* – Krystyna Chałas, dokonała podziału zagrożeń godności człowieka na 6 grup:

1. Medycynę, do nich należą między innymi: aborcja, eutanazja, etc.
2. Seksualność człowieka między innymi: prostytutcja, pornografia, etc.
3. Nieposzanowanie praw wolnościowych, są to: naruszanie praw wolnościowych w poglądach czy ideologiach.
4. Przemiany społeczno-ustrojowe a poszanowanie godności: bezrobocie, bezdomność, etc.
5. Brak szacunku do rozwoju kulturowego: niszczenie historii i tradycji kultury, etc.
6. Przemoc – terroryzm, agresja, etc.²⁶

Poszukując odpowiedzi na pytania:

- Czy badani potrafią wymienić, jakie zniewolenia dotyczą dzieci XXI wieku?

²² K. Chałas, op. cit., s. 94; J. Damrosz, *W obronie humanizmu i humanistyki*, [w:] J. Gajda (red.), *O nowy humanizm w edukacji*, Kraków 2000, s. 39.

²³ K. Chałas, op. cit., s. 94.

²⁴ A. Harbatski, *Tożsamość religijna, a bezpieczeństwo*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2015, t. 25, s. 135.

²⁵ F.J. Mazurek, *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001, s. 82-83.

²⁶ K. Chałas, op. cit., s. 264-268.

- Czy dorośli potrafią wskazać, jakie potrzeby są dla dzieci najważniejsze?

Moim celem było poznanie tych potrzeb i zniewoleń XXI wieku wśród dzieci. Dowiedziałam się, że badani zniewoleniami XXI stulecia wpływającymi na dzieci nazywają: media, presję rodzicielską, walkę o opinię wśród rówieśników, nałogi, konsumpcjonizm, narzucanie pasji. Według respondentów skutkami zniewoleń w życiu dziecka mogą być: problemy w podejmowaniu decyzji, brak umiejętności zarządzania własnym czasem, problemy psychiczne, obniżenie samooceny, frustracja, poczucie bezsilności, zaburzenia ogólnorozwojowe, brak własnego zdania, zniechęcenie, uzależnienia, pozbawienie zdolności odróżniania rzeczywistości od fikcji, niezadowolenie z życia, depresja, problemy z budowaniem poczucia tożsamości, zaburzenia sensoryczne, agresja, utrudniona koncentracja, wycofanie społeczne, cierpienie, mylne rozumienie pojęcia wartości i wolności, etc. Najczęściej opisywane potrzeby w wieku rozwojowym dziecka to potrzeba: bezpieczeństwa, akceptacji, zrozumienia, miłości i przynależności. 80% respondentów uważało, że na wymienione wyżej potrzeby zniewolenia XXI wieku nie mają wpływu, natomiast rolą rodziców i bliskich jest mądre wytłumaczenie dziecku właściwego postępowania w kontakcie ze wskazanym elementem zniewalającym na przykład: zbyt długim kontaktem z urządzeniami elektronicznymi czy niewłaściwymi relacjami. Odpowiedzi wskazały, że dzieci nie odczuwają zniewoleń lub odczuwają je, ale w specyficznych warunkach, których respondenci jasno nie określili. Niektórzy odwołali się do wartości, którymi kieruje się człowiek, jako stanowiącymi drogowskaz właściwego postępowania. Wielu respondentów wymieniając najważniejsze potrzeby dziecka takie jak bezpieczeństwo czy akceptacja siebie, deklarowało, że są to potrzeby, które można realizować pomimo zniewoleń. Pozostali zaś odpowiadali, że niemożliwe jest zaspokajanie potrzeb, przy poddawaniu się zniewoleniom. Jak sama nazwa wskazuje zniewolenie jest efektem nieprawidłowego i niekontrolowanego używania urządzeń lub poddawania się pewnej presji. Jeżeli poddajemy się danym zniewoleniom jednoznacznie oznacza to, że zaniedbujemy inne sfery naszego życia.

Analizując odpowiedzi respondentów i konfrontując je z opracowanymi w tym artykule terminami, zauważam pewne nieścisłości wynikające z rozbieżnego definiowania przez badanych pojęć i odnoszenia

ich do życia człowieka, mając trudności z uargumentowaniem swojego stanowiska.

Rola zniewoleń a potrzeby dzieci

Niezwykle ważnym tematem, który również pragnę omówić w tym artykule to potrzeby a zniewolenia dziecka XXI wieku. Nowoczesny świat i nowe technologie kreują człowieka z innymi wartościami niż dotychczas mogliśmy obserwować. Mówi się o wzmożonej aktywności nastolatków w sieci, problemie uzależnień, wzrastającej konsumpcji. Osobowość kształtowana jest na wzór świata, prezentowanego przez Influencerów, a nowoczesne urządzenia stają się coraz częściej bodźcem wzmacniającym²⁷. Młodzież podążając za trendami odchodzi od kontaktów ze znajomymi w świecie realnym, ograniczając się do połączeń telefonicznych, chatów lub meetingów online. Wyznają inny system wartości i autorytetów, na rzecz internetowej perswazji. Siłę przekazu osób popularnych w Internecie, zbadałam przeprowadzając eksperyment dotyczący Wpływu Autorytetu 3.0 na konsumpcję symboliczną w grupie dzieci. Ustaliłam, że wśród uczniów szkoły podstawowej Autorytet 3.0, czyli osoby reprezentujące media społecznościowe – Instagram, YouTube, blogi mają znaczący wpływ na wybory dzieci²⁸. W badaniach pilotażowych poznałam które marki luksusowe znają uczniowie oraz jakie postacie śledzą w Internecie. Wykorzystując tę wiedzę stworzyłam historyjkę, którą wykorzystałam w badaniu właściwym. Wyniki wskazały, że grupa eksperymentalna wspierana występowaniem w przekazie perswazyjnym Autorytetu 3.0, poddała się dwukrotnie większemu wpływowi. Wpływ ten mierzony był za pomocą rysowanego loga marki luksusowej. W rezultacie mogłam dostrzec jak osoby nieżyjące w bezpośredniej relacji z uczniem, mogą

²⁷ W badaniu eksperymentalnym wzięło udział 40 uczniów jednej ze szkół podstawowych w Białymstoku. Celem badania było sprawdzenie czy Autorytet 3.0 ma wpływ na zachowania konsumpcyjne w grupie dzieci, <http://promovendi.pl/wp-content/uploads/2019/10/The-Book-of-Articles-National-Scientific-Conference-Understand-the-Science-ISBN-978-83-952839-9-4.pdf> [dostęp: 22.10.2020].

²⁸ Ibidem.

pełnić rolę wzoru. Kontakt ten jest jednostronny, a polega na oglądaniu streamów, zdjęć, filmów publikowanych przez blogerów. Młodzi ludzie starają się nawiązywać do prezentowanych treści i naśladują zachowania konsumpcyjne. Wspomniane Autorytety 3.0 mają wpływ na zachowania dzieci i niestety, osoby te nie dają dzieciom narzędzi do kreowania ideału wychowania.

Coraz częstszym skutkiem niekontrolowanego użytkowania urządzeń multimedialnych są uzależnienia między innymi: od Internetu, smartfonu czy komputera. Według psychologów staje się to kompensacją początkowo brakującego zaspokojenia najważniejszych w wieku dorastania potrzeb, w przyszłości może to prowadzić do zaburzeń prawidłowego funkcjonowania. Potrzebą, nazywamy stan, w którym jednostka odczuwa chęć zaspokajania jakiegoś braku. Jej zapewnienie bądź brak, staje się kierunkowy w odczuwaniu, spełnianiu się, bądź frustracji, z której mogą wynikać zachowania dewiacyjne²⁹. Jedną z form wspomnianych dewiacji jest uzależnienie. Pojawia się ono zatem jako efekt zastępczego zaspokojenia ważnej dla człowieka potrzeby. Najczęstszym powodem pojawiania się uzależnienia jest frustracja w wyniku braku kontaktu z istotną dla danej jednostki wartością, na przykład miłością, uznaniem, akceptacją, samorealizacją. Blokada ta uruchamia inną potrzebę, której zaspokajanie jest łatwiejsze i dostarcza natychmiastowej satysfakcji, a uzależniony nie jest świadomy, że stosuje mechanizm zastępczego zaspokojenia potrzeby³⁰. Do uzależnień mogą doprowadzić czynniki osobowościowe, wynikające z potrzeb czy pochodzenia danej osoby, społeczne, kulturowe, ekonomiczne i obyczajowe³¹. Analizy naukowe dowodzą, że uzależnieniom coraz częściej poddają się młode jednostki. Młodzi ludzie traktują komputer jako źródło rozrywki, sposób spędzania wolnego czasu i formę odpoczynku. Z czasem komputer staje się dla nich czymś, z czego nie potrafią zrezygnować³². Mówiąc o rozwoju dziecka, pod-

²⁹ http://www.sp2.pulawy.pl/ped_8.pdf [dostęp: 15.10.2020].

³⁰ D. Becelewska, *Hobby, przyzwyczajenie czy uzależnienie?*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2000, nr 3, s. 44-45; J. Seweryn, *Uzależnienie od nowych mediów*, https://images.nexto.pl/upload/publisher/All%20Free%20Media/public/uz_aleznienie_od_nowych_mediow_demo.pdf [dostęp: 22.10.2020].

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

kreślam jak ważną rolę mają odpowiednio zaspokajane potrzeby, do których należą potrzeby psychologiczne, takie jak: bezpieczeństwa, poznawcza, aktywności, samodzielności, rozwoju, kontaktu emocjonalnego i społecznego, przynależności, akceptacji, dodatniej samooceny, posiadania i sensu życia³³.

Młodzież w wieku dorastania, często prezentuje problemy, spotykając się z następstwami:

- biologicznymi: zmiany w wyglądzie,
- społecznymi: kłopoty w kontaktach interpersonalnych,
- psychicznymi: duże napięcie wewnętrzne, niepokój.

Trudności te mogą wynikać z niezaspokojonych potrzeb między innymi samoakceptacji, bezpieczeństwa i własnej wartości, konstruktywnych wzorców, autonomii i samodzielności.

Inspirując się wnioskami Sharon Wegscheider-Cruse o realizacji potrzeb, które wspierają rozwój samoakceptacji postanowiłam stworzyć grafikę, która obrazowałaby to, co dzieje się, gdy osoby wskazujące drogę wychowawczą dziecka szanują jego godność i pozwalają mu na właściwy rozwój, a co, gdy te osoby same poddane są zniewoleniom.

Schemat 1. Godność a zniewolenia – potrzeby dziecka

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Wegscheider-Cruse, *Poczucie własnej wartości. Jak pokochać siebie*, Gdańsk 2014, s. 38-40.

33 Ibidem.

Zniewolenia wywierają zmiany w naszym życiu, w pewien sposób zaburzając prawidłowe funkcjonowanie jednostki. Na kształtowanie się wzrastającego w kulturę dziecka mają wpływ nie tylko rodzice, ale również każda osoba oddziałująca na dziecko. Każde słowo i czyn mogą wpłynąć na obraz własnego Ja, który kształtuje jednostka. Biorąc za przykład samoakceptację, pragnę zaprezentować działania, które wspierają lub burzą obraz Ja jednostki. Kiedy godnie traktujemy proces wychowania, jak i samo dziecko, szanując przy tym jego potrzeby dajemy mu szansę, by poznając świat wzrastało w poczuciu akceptacji. Rozwój samoakceptacji kształtuje poczucie emocjonalnego bezpieczeństwa, zrozumienie, szacunek wobec jednostki, jak również dbanie o to, by dziecko nie wychowywało się w duchu dezorientacji. Warto wspierać inicjatywę dziecka i podtrzymywać jego zainteresowania poznawcze. Wychowanie nie jest łatwym procesem, każdy człowiek jest indywidualnością, dlatego aby wychowywać, należy wiedzieć, kogo się wychowuje³⁴. Człowieka kreuja własności aksjologiczne, które składają się na wolność, prawdę, cielesność i godność³⁵. W sytuacji opresji, nacisku i upokorzenia proces wychowania nie zawsze spełnia swoją rolę.

Schemat 2. Godność a zniewolenia – brak samoakceptacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Wegscheider-Cruse, *Poczucie własnej wartości. Jak pokochać siebie*, Gdańsk 2014, s. 38-40.

³⁴ W. Chudy, op. cit., s. 39.

³⁵ Ibidem, s. 40.

Nawiązując do drugiej ilustracji (schemat 2) chciałabym przedstawić, jak współczesne działania mogą wpływać na brak samoakceptacji ze strony dziecka. Wpływ na zachwianie odpowiedniej realizacji potrzeb, mogą mieć zniewolenia XXI wieku w kontakcie:

- bezpośrednim dziecka na przykład: z urządzeniem;
- pośrednim, poprzez osoby przebywające z dzieckiem i ulegające zniewoleniom na przykład: konsumpcjonizmowi czy nałogom. W sposób pośredni przekazując dziecku informacje „chaotyczne”.

Czynniki, które pośrednio i bezpośrednio mogą przyczyniać się do nieprawidłowego rozwoju samoakceptacji u dziecka, to: dążenie do bycia idealnym, posiadania szanowanych przez społeczeństwo dóbr i reagowanie na etykietyzację produktów. Na zaburzenia akceptacji siebie u dziecka może wpływać: brak odpowiednich wzorców, brak zrozumienia, dezorientacja wynikająca z różnych bodźców docierających do dziecka, definiujących i przekazujących obraz świata w innych ramach niż rzeczywiste, ograniczanie i pozbawianie dziecka własnej inicjatywy oraz wymaganie od dziecka czynności, niedostosowanych do wieku rozwojowego lub przekraczających jego możliwości percepcyjne. Współcześnie coraz więcej dorosłych zwraca uwagę na symbolikę kupowanych produktów, udostępniane w sieci zdjęcia i informacje. Wielu użytkowników na swoich profilach „chwali” się swoim kolorowym światem prezentując powszechnie to, czego dziecko nie jest w stanie zrozumieć.

Powiększająca się liczba zniewoleń powinna skłaniać do refleksji nad wartością życia, ale nie materialną, a duchową tego świata. W mojej opinii przygotowując studentów do pracy z dziećmi należy podkreślać ogromną rolę wychowania i godności obrazując, jaki wpływ mają oni na kształtowanie osobowości wychowanków.

Podsumowanie

W artykule podjęłam się przywołania aspektu historycznego dotyczącego XX-wiecznego Nowego Wychowania oraz współczesnej wizji wychowania. Nawiązując do konferencji „Dziecko w historii – między godnością a zniewoleniem” podjęłam próbę zdefiniowania pojęć godność i zniewolenie oraz, aby klarowniej przedstawić czym są zniewolenia XXI wieku, przeprowadziłam badania ilościowe.

Uważam, że dziecko powinno wzrastać w świecie pełnym wartości, po to, by jako dorosła jednostka potrafiła zdefiniować czym jest godność. Proces ten wspiera odpowiednio poprowadzone przez rodziców, nauczyciela i środowisko – wychowanie, przede wszystkim pełne zrozumienia, podążając za potrzebami dziecka i indywidualnym podejściem. W procesie wychowania osoby biorące w nim udział kreując relację wychowawczą tworzą jeden spójnie działający organizm. W artykule tym ukazałam jak ważną rolę w procesie wychowania i dążenia do ideału wychowania, czyli jednostki gotowej do ukształtowania swojej godności i osobowości mają czynniki zewnętrzne. Wychowanie nie jest łatwym procesem, wymaga wielu wyrzeczeń szczególnie wśród osób wspierających jednostkę w procesie wzrastania. Dotyczy to zarówno rodziców, rodziny jak i nauczycieli. Kiedy jedna z części organizmu nie pracuje, powoduje pewne zmiany zachowań, które ignorowane mogą negatywnie wpływać na budowanie obrazu Ja jednostki.